

Nr 267.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, m. m.; given Stockholms slott den 30 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten, bilaga 3, Statens allmänna fastighetsfond, punkterna 1 och 2 föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1942/43 beräkna dels till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus ett reservationsanslag av 900,000 kronor, dels ock till vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 267.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga lithörande frågor.

Reningsverk och avloppsledning vid Sundby sjukhus.

I skrivelse den 7 mars 1942 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anslag till reningsverk och avloppsledning vid Sundby sjukhus vid Strängnäs.

Medicinalstyrelsen framhåller i skrivelsen, att avloppsförhållandena vid Sundby sjukhus under många år varit otillfredsställande. Mälarevattnet i det mellan sjukhuset och Strängnäs stad belägna sundet hade under senare tid varit så förorenat, att badförbud utfärdats för vissa delar av angränsande stränder. Till föreningen hade i hög grad bidragit, att allt spillvatten från sjukhuset, där för närvarande vårdades cirka 1,000 patienter, utan någon som helst rening utsläpptes i det relativt smala sundet. Den befintliga avloppsledningen av trä, som utmynnade i Mälaren cirka 200 meter från en å stranden belägen utlopps- och silbrunn av betong, vore skadad, sannolikt av isen, varigenom ledningens längst ut i sjön befintliga del satts ur funktion och utloppet sålunda flyttats betydligt närmare strandremsan till en inom vassbevuxet område belägen punkt. Då det befintliga rengallret, som vore avsett för manuell rening, på grund av de senare årens avsevärda föroreningar måst sättas ur funktion, hade föroreningar av fekalt ursprung fritt fått strömma ut i Mälaren. Medicinalstyrelsen ansåge nämnda förhållande icke kunna tillåtas få fortfa. Efter utredning, som i anledning därav på styrelsens uppdrag verkställdes av en ingenjörbyrå i samråd med sjukhusets ledning, hade ett förslag till avhjälpande av berörda missförhållanden framkommit. Rörande nämnda förslag yttrar medicinalstyrelsen:

Förslaget innebär *dels* att en ny avloppsledning, till sin längst ut belägna del bestående av asfalterade och isolerade stålrör, nedlägges parallellt med den befintliga, förbrukade ledningen, *dels ock* att å stranden uppföres ett reningsverk med röt-kammare m. m. Genom spillvattnets rening och utflödets förläggande längre ut i Mälaren och på djupare vatten undanrödjas de olägenheter, som nu bero på föroreningar från sagda sjukhus.

Sjukhusets vattenförsörjning baserar sig på långsamfiltrering av råvatten från Mälaren. Det har emellertid under senare år inträffat epidemier vid sjukhuset, som måste sättas i förbindelse med föroreningar av dricksvattnet. Även om spillvattnet från sjukhuset efter ett genomförande av föreliggande förslag renas på mekanisk väg, utsättes Mälarevattnet för föroreningar från annat håll i sådan utsträckning, att särskilda anordningar prövas erforderliga för att vid behov kunna klorera dricksvattnet. Förslaget innefattar därför också uppsättandet av en hypokloritapparat inom sjukhusets maskinhus.

Kostnaderna för anläggningen i dess helhet, inklusive den verkställda utredningen, hava beräknats uppgå till sammanlagt 162,500 kronor enligt följande, av ingenjörbyrån uppgjorda sammanställning:

Ny utloppsledning för avloppet i stället för en befintlig ledning, som är förstörd.....	23,000
Reningsanläggning för avloppsvatten, omfattande slamavsättningsbassäng med röt-kammare, avlopps- och slampumpverk, vatten-	

och avloppsledningar för anläggningen, slamtorkbäddar, terrasser- ringar, stängsel och elektriska ledningar m. m.....	136,000
Kloreringsanläggning för natriumhypokloritlösning med ledningar avsedd för desinfektion av vattenledningsvattnet under årstider, då råvattnet är mer än vanligt förorenat	3,500
Summa kronor	162,500

Medicinalstyrelsen hemställer i anledning därav om anvisande för ändamålet av ett belopp å 162,500 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande till medicinalstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget eller mot de beräknade kostnaderna för dess genomförande.

De missförhållanden beträffande avloppsförhållandena och vattenförsörjningen vid Sundby sjukhus, vilka framkommit vid den verkställda utredningen, äro enligt min mening så allvarliga, att åtgärder med det snaraste böra vidtagas för att få till stånd ur sanitär synpunkt godtagbara anordningar. Det förslag härtill, som framlagts av medicinalstyrelsen, innebär dels att en ny avloppsledning framdrages, dels att ett reningsverk uppföres, dels ock att anordningar vidtagas för att vid behov kunna klorera dricksvattnet. Kostnaderna härför äro beräknade till 162,500 kronor.

Vid min granskning av det framlagda förslaget har jag icke funnit anledning till erinran mot detsamma. Jag föreslår därför, att ett belopp av 162,500 kronor anvisas för framdragande av avloppsledning och anläggande av reningsverk vid Sundby sjukhus samt för utförande av anläggning för klorering av dricksvattnet.

*Departements-
chefen.*

Ytterligare personalbostäder vid Sidsjöns sjukhus.

Det material, som låg till grund för det vid 1938 års riksdag fattade beslutet om uppförande av Sidsjöns sjukhus i Sundsvall, grundade sig å en av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 26 februari 1938 framlagd utredning. Såvitt anginge frågan om uppförande i anslutning till sjukhuset av personalbostäder föreslogs i nämnda utredning uppförande av dels ett antal bostäder för läkare och ogift personal, dels ock 39 familjebostäder för lägre personal, fördelade på 16 tvåfamiljshus, vart och ett med två lägenheter om två rum och kök, ett radhus med sex lägenheter om tre å fyra rum och kök samt en portvaktsbostad om tre rum och kök.

I den till 1938 års riksdag avlåtna propositionen i ärendet (nr 176) framhölls, att de i förslaget beräknade kostnaderna per vårdplats vore väsentligt högre än beträffande det år 1935 färdigbyggda sinnessjukhuset i Umeå. En av anledningarna därtill vore, att i fråga om Sidsjöns sjukhus räknats med betydligt större antal personalbostäder än vid Umedalens sjukhus. I egenskap av föredragande departementschef framhöll jag i anslutning därtill, att jag icke funne det behöfligt, att personalbostäder vid Sidsjöns sjukhus, vilket skulle komma att ligga inom Sundsvalls stad, anordnades i större utsträckning än vad fallet vore i fråga om Umedalens sjukhus samt att därutinnan sålunda utan vidare en möjlighet erbjöde sig

till begränsning av kostnaderna. Mot detta uttalande framställde riksdagen icke någon erinran.

I skrivelse den 30 augusti 1940 hemställde byggnadsstyrelsen om anvä-
sande av medel till slutförande av byggnadsarbetena vid Sidsjöns sjukhus.
Enligt den i nämnda skrivelse lämnade redogörelsen hade det ursprungli-
gen föreslagna byggnadsprogrammet för personalbostäder sedermera väsent-
ligt beskurits. Vad angår familjebostäderna för lägre personal innebar så-
lunda det då föreliggande byggnadsprogrammet uppförande av allenast 24
dylika bostäder fördelade på tio tvåfamiljshus, ett radhus om tre bostäder
samt en portvaktsbyggnad. Sedan frågan genom proposition (nr 216) före-
lagts 1941 års riksdag, fastställde Kungl. Maj:t den 28 juni 1941 byggnads-
styrelsens i skrivelsen den 30 augusti 1940 framlagda förslag rörande an-
talet personalbostäder.

I framställning den 9 december 1941 har *statens sjukhuspersonals förbund*
hemställt, att ytterligare ett 20-tal bostäder för gift personal måtte uppföras
vid Sidsjöns sjukhus. Enligt förbundets mening komme de föreslagna 24
familjebostäderna att visa sig otillräckliga för den personal, som komme att
överföras till Sidsjöns sjukhus. Sjukhuset komme att få övertaga perso-
nalen från Gådeå sjukhus och psykiatriska sjukhuset. Ett sextiotal befatt-
ningshavare vid sistnämnda båda sjukhus vore gifta. Brist på bostäder före-
låge i Sundsvall, och denna brist måste bli särskilt kännbar, då ytter-
ligare ett stort antal familjer inflyttade. Därest icke personalen från Gådeå
sjukhus och psykiatriska sjukhuset skolat överföras, hade sjukhusets bostads-
tillgång säkerligen varit tillräcklig, när personalen vid nya sinnessjukhus
i stor utsträckning vore ung och ogift. Såsom läget nu vore måste emel-
lertid åtgärder vidtagas för avhjälpande av svårigheterna. Förbundet hem-
ställde i anledning därav, att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för upp-
förande av ett 20-tal bostäder för gift personal vid Sidsjöns sjukhus.

Yttrande i ärendet har infordrats från medicinalstyrelsen, som i sin tur
hört direktionen för Sidsjöns sjukhus, samt från byggnadsstyrelsen.

Direktionen för Sidsjöns sjukhus har med instämmande överlämnat en av
sjukhuschefen vid sjukhuset verkställd utredning om behovet av familjebo-
städer för personalen. I nämnda utredning har på grundval av uppgifter
om personalens civilstånd vid andra sinnessjukhus beräkning gjorts av
den sannolika sammansättningen av personalen vid Sidsjöns sjukhus med
avseende å civilstånd. Vid beräkningen har hänsyn icke tagits till att
en stor del av de nyanställda, som äro ogifta, sannolikt ingå äkten-
skap kort tid efter det de erhållit fast anställning. Enligt beräkningen
skulle, därest Gådeå sjukhus och psykiatriska sjukhuset nedlades, an-
talet gifta manliga befattningshavare utgöra 111 och, därest endast psykia-
triska sjukhuset nedlades, nämnda antal utgöra 99. Då antalet bostads-
lägenheter, som beslutats skola uppföras inom sjukhusområdet, utgjorde 24,
skulle antalet erforderliga lägenheter för den gifta personalen utanför sjuk-
husområdet utgöra i förra fallet 87 och i senare fallet 75. Toges hänsyn

till att en viss mindre del av den gifta personalen komme att rekryteras bland redan i staden boende, torde det absoluta minimibehovet av nybyggda lägenheter enligt utredningen kunna beräknas till 60 lägenheter. Sjukhuschefen tillägger, att med hänsyn till resultatet av utredningen någon principiell erinran icke kunde göras mot en utökning av antalet personalbostäder vid sjukhuset. Andra överväganden kunde emellertid inverka på ståndpunktstagandet till frågan. Erfarenheten visade sålunda, att sedan ett sjukhus varit i drift under några år befattningshavarna visade en tendens att flytta från de förhyrda lägenheterna, varvid risk uppstode, att bostäder komme att stå outhyrda. Utvecklingen på bostadsmarknaden komme dock, fortsätter sjukhuschefen, säkerligen ej att gå i sådan riktning, att nämnda risk bleve överhängande. Bland annat låge hyrorna i Sundsvall på en så hög nivå, att de komme att motverka en allmän avflyttning från sjukhusområdet. Anledning funnes därför enligt sjukhuschefen för statsmakterna att överväga utökande av de redan beslutade familjebostäderna med ytterligare ett antal lägenheter.

Medicinalstyrelsen omnämner i sitt yttrande, att styrelsen från ett antal sinnessjukhus infordrat uppgifter om personalens bostadsförhållanden. De därvid erhållna uppgifterna hava av styrelsen sammanställts i följande tabell:

	Personalens storlek	Bostadsförhållanden		
		Fam.-bostad v. sjukhuset %	Annan tjänstebostad %	Bostad utom sjukhuset %
Ulleråker	506	11	38	51
Sundby	304	11	37	52
Birgitta	267	8	18	74
Ryhov	446	6	42	52
S:t Lars	459	7	29	74
S:ta Maria	420	8	46	46
Restad	397	13	40	47
Säter	405	11	22	67
Genomsnitt	—	9	34	57
Sidsjön	351	7	40	53

Under hänvisning till tabellen påpekar styrelsen, att det relativa antal personal, som kunde inrymmas i de beslutade familjebostäderna vid Sidsjöns sjukhus, understeg motsvarande genomsnittsvärde för de övriga sjukhusen. Styrelsen erinrar vidare, att vid byggandet under senare år av nya sinnessjukhus, icke uppförts så stort antal familjebostäder som tidigare. Sålunda funnes vid Ryhovs sjukhus, vilket vore det yngsta av de sjukhus, som omfattades av undersökningen, familjebostäder för allenast 6 procent av personalen. Styrelsen hänvisar till den utredning av sjukhuschefen, för vilken tidigare redogjorts, samt framhåller, att även om, såsom ifrågasatts, hyresgästernas sparkasse- och byggnadsförening skulle låta uppföra ett antal bostäder, den del av sjukhuspersonalen, som nyrekryterades, på grund av sin relativa ungdom knappast kunde beräknas hava nått sådan ekonomisk ställ-

ning som tilläte delägarskap i dylika byggen. Med hänsyn därtill syntes det styrelsen erforderligt, att statsmakterna vidtog åtgärder för att i någon mån undanröja bostadssvårigheterna för sjukhusets gifta personal. Därest nämnda svårigheter bleve alltför betydande, måste de ogynnsamt påverka sjukhusets rekryteringsmöjligheter eller i varje fall försvåra situationen för den gifta personal, som på grund av nedläggandet av psykiatriska sjukhuset och Gädeå sjukhus komme att tvångsförflyttas till Sidsjöns sjukhus antingen i slutet av 1942 eller början av 1943. Uppförandet av ett 20-tal nya familjebostäder skulle visserligen medföra, att familjebostäder uppfördes för ungefär 12.5 procent av personalen. Nämnda procenttal överskredes endast vid Restads sjukhus. Bostadsbeståndet i Sundsvall vore emellertid för närvarande så utomordentligt hårt ansträngt, att särskilda åtgärder för frågans lösning syntes styrelsen nödvändiga. Medicinalstyrelsen tillstyrkte därför, att de av förbundet ifrågasatta åtgärderna måtte vidtagas.

Byggnadsstyrelsen finner det med hänsyn till vad såväl förbundet som medicinalstyrelsen anfört påkallat, att en ökning av det beslutade antalet familjebostäder vid sjukhuset vidtoges i den omfattning, som avsåges i framställningen. Det 20-tal nya familjebostäder, som sålunda skulle komma till utförande, syntes lämpligen böra anordnas såsom lägenheter om två rum och kök, förlagda till tio tvåfamiljshus av samma utformning som de tvåfamiljshus, vilka inginge i det fastställda byggnadsprogrammet. Dessa ytterligare tvåfamiljshus kunde lämpligen förläggas å ett jämförelsevis plant område omedelbart öster om de redan beslutade bostäderna för gift personal. Kostnaderna för bostadshusen kunde beräknas till 36,500 kronor för byggnad eller för tio byggnader sammanlagt 365,000 kronor, vartill komme kostnader för yttre ledningar och vägar med 10,000 kronor. Dessa kostnader kunde icke till någon del rymmas inom de för sjukhusanläggningen tidigare anvisade anslagsmedlen. Byggnadsstyrelsen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till uppförande av ytterligare familjebostäder vid Sidsjöns sjukhus såsom reservationsanslag för budgetåret 1942/43 anvisa ett belopp av 375,000 kronor.

*Departements
chefen.*

För vinnande av besparingar i fråga om det ursprungliga byggnadsprogrammet för Sidsjöns sjukhus minskades antalet familjebostäder från 39 till 24. Jag vill erinra om att vid den tidpunkt, då beskringen av antalet familjebostäder beslöts, byggnadsverksamheten i landet var mycket livlig, varför anledning sänkades att räkna med svårigheter för sjukhuspersonalen att erhålla bostad utanför sjukhusområdet.

Förhållandena i sist angivna hänseende äro nu helt andra. Jag har under hand införskaffat vissa uppgifter om bostadsläget i Sundsvall. Antalet lediga lägenheter den 15 november 1940 utgjorde 0.6 procent av samtliga lägenheter. Nettobostadsproduktionen, vilken 1939 uppgick till 177 lägenheter utgjorde under 1940 och 1941 allenast respektive 38 och 37 lägenheter. Tillgången på smålägenheter angavs redan år 1939 vara otillräcklig och efterfrågan på sådana lägenheter stigande. Samma tendens utvisa uppgifterna

per den 1 oktober 1941. Även den 1 april 1942 var tillgången på smålägenheter otillräcklig och hade i jämförelse med förhållandena den 1 oktober 1941 minskat.

Såsom särskilt skäl för byggande av ytterligare familjebostäder pekas i personalförbundets framställning på den omständigheten att till Sidsjöns sjukhus komme att överföras personal från Gådeå sjukhus och psykiatriska sjukhuset och att personalen på grund därav i större utsträckning än eljest komme att bestå av gifta personer. Emellertid kommer jag i det följande att föreslå bibehållande tillsvidare av Gådeå sjukhus. Möjligen kommer platsbristen inom sinnessjukvården att föranleda, att jämväl nedläggandet av psykiatriska sjukhuset ställes på framtiden. På grund härav kommer måhända den nyanställda personalen vid Sidsjöns sjukhus att till mindre del än beräknats bestå av gifta personer. Men även med beaktande härav bör enligt min mening antalet familjebostäder vid sjukhuset utökas på sätt föreslagits. Med användande av de av sjukhuschefen verkställda beräkningarna skulle nämligen, därest psykiatriska sjukhuset ej nedlades, antalet utom sjukhusområdet erforderliga lägenheter dock komma att uppgå till 62. Härvid har icke räknats med den omständigheten, att många av dem, vilka vid nyanställandet äro ogifta, kort därefter ingå giftermål. Med hänsyn till läget på bostadsmarknaden förefaller det mig icke troligt, att den betydligt ökade efterfrågan på bostäder, som även vid bibehållande av Gådeå sjukhus och psykiatriska sjukhuset kommer att uppstå, kan tillgodoses inom den öppna marknaden.

På grund härav och då byggnadsstyrelsens förslag i ärendet, enligt vilket skulle för en kostnad, inberäknat yttre ledningar och vägar, av 375,000 kronor uppföras tio tvåfamiljshus, synes mig lämpligt avvägt, tillstyrker jag, att nyssnämnda belopp anvisas för ändamålet.

Bibehållande tills vidare av Gådeå sjukhus.

Sedan Västernorrlands läns landsting genom beslut den 5 september 1935 förklarat sig berett att, under förutsättning att ett statens sinnessjukhus för-lades till Västernorrlands län, på de villkor, om vilka överenskommelse kunde träffas, övertaga Gådeå sjukhus i Härnösand för inrättande därstädes av ett vårdhem för sinnessjuka, utarbetades av medicinalstyrelsen, efter muntliga förhandlingar mellan styrelsen och delegerade för Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott, ett förslag till avtal härom. Avtalsförslaget var av följande lydelse:

Under förutsättning att dels Kungl. Maj:t, å ena sidan, och Västernorrlands läns landsting, å andra sidan, godkänner nedanstående avtal dels ock Kungl. Maj:t meddelar beslut om uppförande av ett statligt sinnessjukhus inom Västernorrlands län har mellan medicinalstyrelsen och Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott träffats följande avtal.

Till Västernorrlands läns landsting överlåter Kungl. Maj:t och kronan det område i Härnösands stad, som nu disponeras för Gådeå sjukhus därstädes,

jämte å området befintliga byggnader och till sjukhuset hörande fasta inventarier.

I händelse ovan angivna förutsättningar inträffa, tillträdes fastigheten av landstinget i befintligt skick vid ingången av året näst efter det år, under vilket ett nyuppfört sinnessjukhus inom Västernorrlands län blir avsynat och godkänt för ett antal av minst 300 där iordningställda vårdplatser.

Köpeskillingen fastställes till 450.000 kronor. Av detta belopp skall landstinget å tillträdesdagen erlägga 400.000 kronor. Återstående köpeskillning 50.000 kronor skall erläggas vid utgången av det år, varunder Kungl. Maj:t och riksdagen meddelat beslut om att statsbidrag skall utgå till driften av sådana vårdhem för sinnessjuka, som anordnas av landsting, i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som statens sjukvårdskommitté framlagt i sitt den 17 maj 1934 avgivna betänkande angående den slutna kroppsjukvården i riket, dock tidigast å tillträdesdagen.

Till sjukhuset hörande lösa inventarier äger landstinget övertaga i den omfattning, vartill landstinget finner anledning, mot ersättning, som, i händelse annan överenskommelse ej träffas, bestämes av skiljemän i den ordning gällande lag om skiljemän föreskriver.

Kostnaden för lagfart å fastigheten bestrides av landstinget.

Den 11 september 1936 beslöt landstinget godkänna avtalsförslaget.

Med skrivelse den 29 januari 1937 avgav medicinalstyrelsen förslag rörande dels förläggning av nytt sinnessjukhus till Sidsjöområdet i Sundsvall, dels ock nedläggande av Gådeå sjukhus. Beträffande sistnämnda fråga anförde styrelsen:

Under de sista åren har endast det allra nödvändigaste underhållsarbetet verkställt och sjukhuset är därför i behov av en fullständig renovering inom de närmaste åren, om det skall bibehållas för någon form av statlig sinnessjukvård. Värmeledningsanläggningen måste sålunda under sådan förutsättning ersättas med en ny, vattenklosetter införas, vatten-, avlopps- och elektriska ledningar så gott som fullständigt förnyas. För att möjliggöra en mot moderna krav något så när svarande sinnessjukvård måste, som ovan sagts, emellertid även själva sjukhusbyggnaderna radikalt ombyggas och kompletteras med nybyggnader. Kostnaderna för sjukhusets fullständiga renovering skulle för den skull bliva högst avsevärda och hava uppskattats till minst en och en halv miljon kronor, varvid erforderliga nybyggnader dock icke medräknats. Då det emellertid på grund av de lokala förhållandena icke kan bliva fråga om något mera avsevärt ökat platsantal, måste ett sålunda renoverat sjukhus dock alltid bliva proportionsvis dyrt i drift och kan aldrig beräknas bliva fullt modernt.

Medicinalstyrelsen hemställde på grund därav, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, dels att Gådeå sjukhus måtte nedläggas och på av styrelsen angivna villkor för en summa av 450.000 kronor överlätas till Västernorrlands läns landsting, dels ock — under förutsättning att Sundsvalls stad på vissa angivna villkor till Kungl. Maj:t och Kronan överlätte Sidsjöområdet i Sundsvall — att ett nytt sinnessjukhus med 800 å 900 vårdplatser måtte uppföras på nämnda område.

Frågan om uppförande av ett sinnessjukhus å Sidsjöområdet och nedläggande av Gådeå sjukhus förelades sedermera 1937 års riksdag (prop. nr 124). I egenskap av föredragande departementschef biträdde jag därvid medicinalstyrelsens förslag i nämnda avseenden och på min hemställan be-

slöt Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att besluta, att i Sundsvall skulle å nämnda område uppföras ett nytt sinnessjukhus, beräknat att omfatta omkring 900 vårdplatser, under förutsättning dock att avtal i enlighet med angivna grunder träffades dels med Västernorrlands läns landsting rörande övertagande av Gådeå sjukhus, dels ock i vissa angivna avseenden med Sundsvalls stad.

Riksdagen (skrivelse nr 431) förklarade sig icke vilja bestrida, att vägande skäl kunde anföras till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Att riksdagen emellertid trots detta icke ansett sig böra obetingat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag sammanhänge, enligt vad i riksdagens skrivelse vidare framhölls, med att riksdagen icke kunnat frigöra sig från tanken att bibehållandet av Gådeå sjukhus, utbyggt till förslagsvis 600 vårdplatser, och inrättandet av ett nytt sjukhus av samma storlek i Gävleborgs län skulle utgöra en lösning, värd att ytterligare övervägas. Vid ett dylikt övervägande måste emellertid huvudvikten läggas vid kostnaderna för en om- och nybyggnad av Gådeå sjukhus. Det vore därför angeläget, att dessa kostnader snarast möjligt utreddes, vilken utredning lämpligen borde ske genom byggnadsstyrelsens försorg. För att byggnadsarbetenas igångsättande icke skulle onödigt fördröjas, ansåg sig riksdagen böra bemyndiga Kungl. Maj:t att, sedan resultatet av nämnda utredning föreläge, träffa avgörande mellan det av riksdagen framförda alternativet och Sundsvallsalternativet. Av det anförda följde, att riksdagen ansett sig icke böra taga ställning till det framlagda förslaget till avtal med Västernorrlands läns landsting. Riksdagen beslöt i anslutning till det anförda, att ett norrländskt sinnessjukhus skulle uppföras samt bemyndigade Kungl. Maj:t att i enlighet med vad riksdagen anfört besluta rörande sjukhusets förläggning och platsantal.

Sedan med anledning av riksdagens uttalande åt byggnadsstyrelsen uppdragits att efter samråd med medicinalstyrelsen verkställa utredning rörande de kostnader, som omändring och utbyggnad av Gådeå sjukhus till 600 vårdplatser skulle betinga, inkom byggnadsstyrelsen den 29 september 1937 med den anbefallda utredningen. Sedan Kungl. Maj:t därefter genom beslut den 15 oktober 1937 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen verkställa erforderlig utredning samt upprätta ritningar och kostnadsberäkningar för uppförande av ett nytt sinnessjukhus i Sundsvall, inrymmande omkring 900 vårdplatser, samt byggnadsstyrelsen den 26 februari 1938 inkommit med utredning och förslag i ämnet, förelades frågan genom proposition nr 176 1938 års riksdag. Såsom föredragande departementschef anförde jag i samband därmed — efter redogörelse för resultatet av den genom byggnadsstyrelsens försorg verkställda utredningen — att jag icke ansett mig böra tillstyrka en ombyggnad av Gådeå sjukhus utan fasthållit vid min för 1937 års riksdag framlagda plan, att ett nytt sinnessjukhus borde uppföras i Sundsvall. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, att i Sundsvall skulle i huvudsaklig överensstämmelse med framlagt förslag uppföras ett nytt sinnessjukhus för en beräknad kostnad av högst 10,400,000 kronor.

Riksdagen (skrivelse nr 348) anmälde sedermera, att riksdagen beslutat, att i Sundsvall skulle, i huvudsaklig överensstämmelse med det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, uppföras ett nytt sinnessjukhus för en beräknad kostnad av högst 10,400,000 kronor.

I skrivelse den 13 mars 1942 har *medicinalstyrelsen* till skärskådande upptagit frågan om bibehållande tills vidare av Gädeå sjukhus. Förhållandena hade, framhåller styrelsen, steg för steg i flera avseenden undergått så avsevärda förändringar, att ett överlåtande till vederbörande landsting av Gädeå sjukhus vid öppnandet av Sidsjöns sjukhus eller omkring den 1 januari 1943 för närvarande icke kunde anses vara till det allmännas fördel. Bristen på platser inom den statliga sinnessjukvården hade sålunda än ytterligare ökats. Överbeläggningen hade under de senaste fem åren ökat från i genomsnitt 11,3 till cirka 17,1 procent, medan exspektantsiffran det oaktat vore praktiskt taget oförändrad. Det av kristiden betingade statsfinansiella läget berättigade icke till det antagandet, att något mera omfattande nyskapande av vårdplatser i form av nya sinnessjukhus skulle kunna komma till stånd inom rimlig tid. Det statsfinansiella läget hade även medfört, att för närvarande avkall måste göras å de fordringar, som för fem år sedan med rätta ansågos böra uppställas med avseende å sjukhusens utrustning och allmänna standard. Medicinalstyrelsen erinrade därjämte om att Kungl. Maj:t den 6 februari 1942 uppdragit åt styrelsen att i samråd med socialstyrelsen verkställa utredning angående möjligheten att anordna smärre sekundäravdelningar, anslutna till befintliga statliga sinnessjukhus. Det vore enligt styrelsen närmast i samband med denna utredning som styrelsen ansett sig böra upptaga frågan om bibehållande av Gädeå sjukhus. En sådan åtgärd skulle omedelbart och med relativt små kostnader för det allmänna medföra en påtaglig lättnad i platsbristen. Rörande omfattningen av de byggnadsarbeten, som vore ofrånkomliga för sjukhusets användande såsom sekundär-sjukhus, yttrar medicinalstyrelsen:

Vid ett besök å sjukhuset, som den 2 mars 1942 avlades av medicinalrådet Björck, överinspektören för sinnessjukvården Goldkuhl och styrelsens arkitekt Ahlberg, fördes överläggningar med sjukhusledningen rörande omfattningen av de reparationsarbeten, som måste betraktas såsom ofrånkomliga, därest sjukhuset skulle beräknas kunna fungera såsom sekundärsjukhus under en period av minst 5 år. Det visade sig då, att de åtgärder, som från sjukhusledningen och därvarande maskinmästare påkallades, under nämnda förutsättning icke skulle behöva bli så kostsamma, att förslaget ur ekonomisk synpunkt komme att ställa sig för statsverket ofördelaktigt. Kostnaderna för ofrånkomliga arbeten beräknades nämligen med bred marginal till högst 250,000 kronor och skulle måhända kunna bli lägre. Det måste dock i detta sammanhang anföras, att de arbeten, som härvidlag ansågos nödvändiga, icke på något sätt till sin omfattning motsvara vad som förut prövats erforderligt för sjukhusets försättande i fullgott skick. Vattenklosetter skulle sålunda införas endast till ett begränsat antal och på de ställen, där nackdelarna med de nuvarande anordningarna vore särskilt påtagliga. Den elektriska utrustningen skulle endast på de ur driftsteknisk synpunkt viktigaste punkterna ersättas med nya installationer, och värmeledningsanordningen

moderniseras blott genom mera ekonomisk dragning av de tillförande ledningarna m. m. Vad angår antalet vårdplatser kan detta efter sjukhusets förändring till sekundärsjukhus beräknas komma att uppgå till cirka 325.

Frågan om bibehållande tills vidare av Gådeå sjukhus hade, enligt vad medicinalstyrelsen vidare omnämner, under hand dryftats med landstingsdirektören i Västernorrlands län, som därvid med hänsyn till storleken av en del andra landstingets sjukvårdsfrågor, som krävde omedelbart tillgodo-seende, för sin del förklarade sig komma att påyrka, att det preliminära avtalet mellan Kungl. Maj:t och Kronan samt landstinget icke skulle träda i kraft förrän tidigast tio år efter den avtalade tidpunkten. Sedermera hade landstingets förvaltningsutskott i skrivelse den 10 mars 1942 förklarat sig berett att träda i underhandlingar med styrelsen för att, om så funnes påkallat, träffa överenskommelse om att gällande avtal om landstingets övertagande av Gådeå sjukhus annullerades eller andra grunder fastställdes för sjukhusets disponerande i fortsättningen av statsverket. Vid muntliga överläggningar inom medicinalstyrelsen den 12 mars 1942 hade emellertid förvaltningsutskottets representanter förklarat sig icke hava något att erinra mot att sjukhusets övertagande uppsköttes tio år. Medicinalstyrelsen anslöte sig för sin del till en sådan lösning av frågan, så mycket mera som landstinget därigenom finge tillfälle att allsidigt utreda och måhända på annat sätt än förut avsetts lösa frågan om anordnande av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

Under de år som förflutit sedan frågan om nedläggande av Gådeå sjukhus senast var uppe till behandling hava åtskilliga omständigheter inträffat, som inverka på frågans bedömande. Skäl synas därför föreligga att ånyo upptaga densamma till prövning. *Departements-
chefen.*

Sälunda har bristen på platser inom den statliga sinnessjukvården successivt gjort sig alltmer gällande. Av medicinalstyrelsens skrivelse i ärendet framgår, att överbeläggningen å sinnessjukhusen under de senaste fem åren ökat från i genomsnitt 11,8 till omkring 17,1 procent. I nämnda procenttal torde vårdplatserna för asociala imbecilla och svårskötta obildbara sinnesslöa vara medräknade. Rörande läget den 1 april 1942 har jag under hand inhämtat, att det procenttal, som angiver överbeläggningen, utgjorde med medräknande av imbecilla m. fl. 19,2 procent och eljest 20,3 procent. Samtidigt har exspektantsiffran förblivit praktiskt taget oförändrad. Såväl till följd av det statsfinansiella läget som på grund av försörjningssvårigheterna beträffande byggnadsmaterial äro möjligheterna att genom tillbyggnader öka platsantalet inom sinnessjukvården för närvarande starkt förminskade. Anförda omständigheter verka jämväl hän mot sänkning av de anspråk, vilka tidigare voro normgivande i fråga om de yttre anordningarna inom sinnessjukvården.

Vid nu angivna förhållanden kan man enligt min mening — trots de allvarliga erinringar ur driftekonomisk synpunkt, som kunna resas däremot — icke underlåta att utnyttja den föreliggande möjligheten att för en beräknad kostnad av 250,000 kronor under en tid av fem år utvinna ytterligare om-

kring 325 platser för sinnessjukvården. Jag tillstyrker därför medicinalstyrelsens förslag om utförande av vissa reparationsarbeten vid Gådeå sjukhus.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen för den tidigare behandlingen av frågan om nedläggande av Gådeå sjukhus framgår har det uppgjorda förslaget till avtal med Västernorrlands läns landsting väl förelagts 1937 års riksdag, som emellertid icke tog ställning vare sig härtill eller till frågan om nedläggande av Gådeå sjukhus. Vid 1938 års riksdag fattades beslut om uppförande av Sidsjöns sjukhus, men något beslut rörande Gådeå sjukhus eller något uttryckligt godkännande av avtalsförslaget förekom ej. Avtalsförslaget torde därför nu böra föreläggas riksdagen för godkännande, dock med den ändringen att tidpunkten för avtalets ikraftträdande framflyttas tio år.

Psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 163 beslöt 1935 års riksdag, att vid akademiska sjukhuset i Uppsala skulle uppföras en psykiatrisk klinik, inrymmande 122 vårdplatser. Kostnaden för klinikens uppförande beräknades av riksdagen till högst 1,450,000 kronor, varav riksdagen anvisade 100,000 kronor. Sedan jag vid frågans behandling vid 1936 års riksdag på då anförda skäl ansett mig icke kunna förorda någon jämkning av den av mig vid 1935 års riksdag angivna kostnadssumman, 1,597,000 kronor, godkände riksdagen denna kostnadsberäkning och anslog för budgetåret 1936/37 ytterligare 275,000 kronor. Nästföljande års riksdag anslog därefter för budgetåret 1937/38 ett belopp av 400,000 kronor. Dittills hade riksdagen sålunda ställt sammanlagt 775,000 kronor till förfogande. Av skilda anledningar har byggnadsföretaget ej kommit till utförande. Emellertid hava av sistnämnda belopp — delvis efter riksdagens hörande — genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut anvisats tillhopa 227,000 kronor för möjliggörande av klinikens anslutning till akademiska sjukhusets ekonomilokaler, varför av beloppet 775,000 kronor återstå odisponerade 548,000 kronor.

I en för 1938 års riksdag anmäld skrivelse den 31 augusti 1937 meddelade byggnadsstyrelsen, att sammanlagda kostnaderna för byggnadsföretaget av angiven anledning kunde beräknas hava ökat till 2,034,000 kronor. På denna grund ansåg jag mig vid angivna tidpunkt ej böra påkalla åtgärder för byggnadsföretagets igångsättande och förklarade mig sakna anledning att i det sammanhanget beräkna medel för bestridande av de ytterligare kostnader, som av byggnadsstyrelsen angivits.

Frågan upptogs sedermera ånyo i proposition nr 2 till 1941 års riksdag (Bil. 16, punkt 1). Jag anförde därvid till statsrådsprotokollet, att det på grund av det starkt omvittnade behovet av den psykiatriska kliniken finge anses önskvärt, att klinikens uppförande snarast påbörjades. De höga byggnadskostnaderna utgjorde visserligen alltjämt ett hinder därför, men därest läget på byggnadsmarknaden ansåges motivera uppförandet av vissa nyttiga och nödvändiga statliga byggnader erbjöde psykiatriska kliniken i Uppsala ett lämpligt arbetsobjekt. Jag ansåg mig emellertid böra förorda, att 1940

års civila byggnadsutredning före byggnadsföretagets påbörjande erhöll i uppdrag att underkasta det föreliggande förslaget en ingående granskning ur besparingssynpunkt. Jag anförde vidare, att det undandroge sig mitt bedömande, huruvida som en följd av byggnadsutredningens granskning någon del av de av byggnadsstyrelsen senast beräknade kostnaderna — 2,034,000 kronor — kunde inbesparas oavsett ytterligare stegrade materialpriser och löner. Skulle så ej bliva fallet — vilket jag försiktigtvis räknade med — komme ytterligare högst (2,034,000 — 775,000) 1,259,000 kronor eller, avrundat, 1,260,000 kronor att erfordras. Jag hemställde därför om förslag till riksdagen om anvisande av nämnda belopp såsom reservationsanslag (B).

Riksdagen (skrivelse nr 58) hade ej något att erinra mot att uppförandet av den psykiatriska kliniken påbörjades. Riksdagen förklarade sig därvid utgå från att föreliggande förslag i ämnet underkastades en ingående granskning ur besparingssynpunkt på sätt av mig förordats. Under denna förutsättning ansåg sig riksdagen böra anvisa det för ändamålet äskade beloppet, 1,260,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t den 14 mars 1941 överlämnat handlingarna i ärendet till 1940 års civila byggnadsutredning med uppdrag att verkställa den förutsatta omprövningen i kostnadsavseende, inkom byggnadsutredningen den 6 november 1941 med utredning och förslag i ärendet. Utredningen förklarar sig hava uppgjort riktlinjer för omarbetning av det föreliggande förslaget i kostnadsbesparande syfte med beaktande av att ur vårdssynpunkt betydelsefulla värden lämnades i möjligaste mån orubbade och att ur medicinsk synpunkt numera önskvärda förbättringar vidtoges. Uppdrag hade lämnats arkitekten G. Birch-Lindgren att efter de meddelade riktlinjerna utarbeta ett reviderat skissförslag. Efter redogörelse för innebörden av nämnda förslag upplyser utredningen, att det år 1937 till (2,034,000 — 227,000) 1,807,000 kronor kostnadsberäknade förslaget, syntes med nu gällande materialpriser och arbetslöner kunna uppskattas draga en kostnad av omkring 2,100,000 kronor. Vad anginge det av utredningen framlagda reviderade förslaget hade detsamma genom utredningens försorg underkastats detaljerad kostnadsberäkning. Denna hade givit till resultat, att kostnaderna vid ett förenklat utförande av byggnadens detaljer, företrädesvis avseende posterna fasadtegel, fönsterbänkar och målning, kunde beräknas till 1,660,000 kronor. Därest pålning icke funnes erforderlig för sjukhusbyggnaden, reducerades kostnaden med 90,000 kronor. Utredningen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte fastställa att lända till huvudsaklig efterrättelse det enligt utredningens direktiv omarbetade förslaget med vissa av utredningen angivna jämkningar.

Universitetskanslersämbetet överlämnade med skrivelse den 12 december 1941 en hemställan från större akademiska konsistoriet i Uppsala, att anslaget till uppförande av psykiatriska kliniken måtte ställas till förfogande och arbetena med byggnadsföretaget med det snaraste få igångsättas. Konsis-

toriet åberopar i sin skrivelse en framställning den 1 december 1941 av *medicinska fakulteten i Uppsala*, som dels hänvisar till de alltjämt giltiga skäl, med vilka fakulteten i upprepade skrivelser alltsedan år 1906 motiverat det trängande behovet av en psykiatrisk klinik i Uppsala, dels ock framhåller vissa omständigheter, som under senare år tillkommit och som enligt fakultetens mening kommit behovet av en psykiatrisk klinik att göra sig gällande med stigande eftertryck. I sistnämnda hänseende anför fakulteten bland annat:

De lokaler vid Ulleråkers sjukhus, vilka tjänstgöra såsom psykiatrisk klinik, ha med åren blivit alltmera olämpliga för sitt ändamål. Då den redan 1936 i princip beslutade moderniseringen av Ulleråkers sjukhus ännu icke genomförts beträffande sjukavdelningarna, ha dessa blivit i alltmera trängande behov av en genomgripande renovering och modernisering. Sjukvårdslokalerna i den del av sjukhuset, som tjänstgör såsom psykiatrisk klinik och som i huvudsak uppfördes mellan början av 1800-talet och 1880, höra till de mest omoderna och i fråga om nutida sjukhusstandard mest efterblivna, som för närvarande äro i bruk i Sverige. De kunna icke skänka de studerande en riktig uppfattning om nutida sinnessjukvård och lämpa sig icke såsom sjukvårdslokaler på ett undervisningssjukhus. Klinikens laboratorieutrymmen, som i avvaktan på moderniseringen utgöras av en nödortfigt omändrad personalbostad om två rum och kök, äro olämpliga för sitt ändamål och alldeles otillräckliga. Särskild föreläsningssal finnes ej, och sjukvårdspersonalens läsrum har därför sedan årtionden fått tjäna såsom sådan. Lokalen, som även användes såsom sammanträdeslokal och gymnastiksal, uppfördes omkring år 1880 och har ej moderniserats. Den är såsom föreläsningssal i olika hänseenden mycket bristfällig.

Ännu allvarligare än dessa olägenheter vore, enligt vad fakulteten framhåller, de, som gällde undervisningsmaterialet. Sedan fakulteten därjämte belyst nackdelarna av att professuren i ämnet vore sammankopplad med befattningen som styresman vid ett av rikets större statliga sinnessjukhus och överläkare för en sjukavdelning med omkring 600 sängar, framhåller fakulteten sammanfattningsvis, att den psykiatriska disciplinen i Uppsala arbetade under förhållanden, som torde sakna motstycke inom andra kliniska discipliner i riket och vilka under senare år förvärrats. Fakulteten ville därför bestämt understryka det överhängande behovet av en psykiatrisk klinik i Uppsala och hemställde, att konsistoriet måtte söka utverka, att arbetena med klinikens uppförande snarast måtte igångsättas.

Universitetskanslersämbetet hemställer för egen del, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för igångsättande med det snaraste av ifrågavarande byggnadsföretag.

*Departements-
chefen.*

Huvudparten av de för ifrågavarande byggnadsföretag anvisade medlen kunna icke tagas i anspråk med mindre arbetslöshetspolitiska skäl kunna åberopas därför. Nämnda förutsättning för anslaget utnyttjande är för närvarande icke för handen. Såsom i det föregående omnämnts framhöll jag redan då frågan om anslag till psykiatriska kliniken i Uppsala genom proposition nr 2 förelades 1941 års riksdag önskvärdheten av att klinikens

uppförande snarast påbörjades. Olägenheterna av ett fortsatt uppskov med byggnadsföretaget skärpas alltefter som uppskovet förlänges. Jag vill med hänsyn härtill föreslå, att bemyndigande utverkas av riksdagen att få taga de för byggnadsarbetets utförande erforderliga medlen i anspråk oberoende av de för anslaget eljest gällande förutsättningarna.

Den granskning ur besparingssynpunkt, som det föreliggande förslaget underkastats inom 1940 års civila byggnadsutredning, har trots de stegrade materialpriserna lett till en kostnadsminskning av omkring 150,000 kronor. Då det genom utredningens försorg reviderade förslaget synes mig kunna fastställas att i huvudsak lända till efterrättelse vid byggnadsarbetets utförande, torde man kunna räkna med att viss besparing skall uppstå å det anvisade anslaget.

I avsikt att erhålla större avstånd mellan kliniken och angränsande militära byggnader har utredning verkställt rörande möjligheterna till en något ändrad förläggning av kliniken. Denna utredning har utvisat, att man, utan att behöva företaga annat än smärre jämkningar i planläggningen, kan avsevärt öka avståndet till närmaste militära byggnad genom att välja en byggnadsplats, som dels bildar rät vinkel mot den förut avsedda platsen, dels ock är belägen längre norr ut än denna, dock fortfarande söder om stora vägen genom sjukhusområdet. Av utförda borringar att döma synas grundförhållandena å den ursprungliga och den nya byggnadsplatsen vara likartade. För egen del har jag icke något att invända mot att kliniken anlägges på nyss angivet sätt.

Inköp av markområde för Järvsö sjukhus.

I skrivelse den 20 februari 1942 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av ett belopp å 4,000 kronor för inköp av ett till Järvsö sjukhus gränsande område om cirka 20,900 kvadratmeter.

Medicinalstyrelsen anför i skrivelsen, att antalet arbetsföra manliga patienter vid Järvsö sjukhus för närvarande utgjorde omkring 40 och komme, sedan lepravården därstädes nedlagts, att öka med något mera än ett tiotal. Patienterna bereddes sysselsättning genom arbete i den till sjukhuset hörande trädgården, som huvudsakligen utnyttjades för odling av potatis, samt å ett sjukhuset tillhörigt skogsskifte. Det vore önskvärt, att sjukhuset gjordes självförsörjande i avseende å produktion av rotfrukter och grönsaker. Möjlighet förefunnes nu att inköpa ett omedelbart intill sjukhuset beläget markområde om cirka 20,900 kvadratmeter, benämnt 14 penningland av Kramsta 1⁴. Viss mindre del av området arrenderades för närvarande av sjukhuset för vedupplag. Med nuvarande ägaren av området Ingrid Nilsson hade styrelsen träffat ett preliminärt köpeavtal, enligt vilket området försåldes till styrelsen för en köpeskilling av 4,000 kronor. Med hänsyn till områdets belägenhet och storlek ansåge styrelsen nämnda belopp skäligt. Styrelsen hemställde därför om anvisande av 4,000 kronor för inköp av nämnda markområde.

Vid medicinalstyrelsens skrivelse fanns fogad avskrift av det preliminära köpeavtal, som träffats rörande ifrågavarande område. Avskriften torde såsom *Bilaga* få fogas till statsrådsprotokollet.

Departements-
chefen.

Genom förvärv av ifrågavarande till området för Järvsö sjukhus gränsande markområde ökas möjligheterna att bereda sjukhuspatienterna sysselsättning genom trädgårdsarbete samt att göra sjukhuset självförsörjande i avseende å rotfrukter och grönsaker. På grund härav och då varken den avtalade köpeskillingen, 4,000 kronor, eller de övriga villkor, som innefattas i det föreliggande avtalet, givit mig anledning till erinran, tillstyrker jag avtalets godkännande.

Vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

I skrivelse den 22 september 1941 har *medicinalstyrelsen* anmält behov av utförandet av vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka för en preliminärt beräknad kostnad av 75,000 kronor. Arbetena avsågo dels utvidgning och partiell omläggning av vatten- och avloppssystemet vid anstalten, dels ock anordnande av en ny reningsanläggning för anstaltens avloppsvatten.

Sedermera har styrelsen med skrivelse den 7 mars 1942 överlämnat av särskilt anlitad teknisk expert verkställd utredning rörande arbetena, innefattande kostnadsberäkning och arbetsbeskrivning. Styrelsen har i anslutning härtill anfört:

Anstaltens byggnader, som ligga tämligen starkt spridda å ömse sidor om järnvägslinjen Jönköping—Falköping, kunna med avseende å avlopps-förhållandena indelas i följande fyra grupper, nämligen:

1. Anstaltens centrala byggnadsbestånd, beläget öster om järnvägen och omfattande skol-, administrations- och ekonomibyggnader ävensom tre för patienter avsedda hus, äro anslutna till ett avloppsnät, som sammanförts till en mindre reningsanläggning vid Vättern.

2. Arbetshemmet Solbacken och tre bostadshus för gift personal, samtliga belägna väster om järnvägen, hava en gemensam provisorisk avloppsledning, som mynnar i ett genom den s. k. Djupadalen löpande mindre vattendrag med utflöde i Vättern.

3. Avlopp från stall, ladugård och svinhus, likaledes belägna väster om järnvägen, erhålles genom en nyligen anlagd, vid ladugården belägen urinbrunn.

4. Å norra delen av anstaltsområdet, öster om järnvägen, befintliga byggnader, nämligen elevhemmet »Minnet», trädgårdsmästarbostad, växthus och verkstadsbyggnaden »Tillflykten» avbördä sitt spillvatten till ett öppet dike.

Avloppssystemet, avseende grupp 1, fungerar under normala förhållanden tillfredsställande. Då reningsverket emellertid har att emottaga både spill- och regnvatten, är detsamma vid större nederbörd otillräckligt. Med hänsyn till att intaget för Jönköpings stads vattenledningsverk är beläget cirka 900 meter norr om nu ifrågavarande reningsverk, bör dettas bristande effektivitet undanröjas.

I byggnaderna, hänförliga till grupp 2 här ovan, hava vattenklosetter icke kunnat installeras, emedan den bäck, till vilken denna byggnadsgrupps spillvatten avledes, utmynnar vid anstaltens badplats. Redan den nuvarande föroreningen av vattnet är betänklig och strandformationen medger ej förflyttning av badplatsen.

De primitiva avlopps-förhållandena för byggnaderna inom grupp 4 synas snarast böra ordnas, så att vattenklosetter och övriga sanitära installationer kunna anordnas.

Det av styrelsen överlämnade förslaget till ordnande av anstaltens avloppsfråga avser att genom nya ledningar sammanföra spillvattnet från samtliga byggnader med undantag av grupp 3 till det befintliga reningsverket. Avloppsledningarna inom de centrala och södra byggnadsgrupperna skola enligt förslaget bibehållas för avledande av regnvatten. Inom de norra byggnadsgrupperna, som omfatta mindre byggnader, anses regnvattnet utan olägenhet kunna avledas i öppna diken. Då det nya avloppssystemet och det ökade antalet vattenklosetter medföra större tillförsel av spillvatten än tidigare, anses utvidgning och omläggning av reningsverket vara erforderliga. Reningsverket skulle sålunda enligt förslaget förses med en större slamavsättningsbassäng. Den nuvarande bassängen skulle omändras och utnyttjas som röt-kammare samt förses med en mindre pumpanläggning. Därjämte skulle en ny kombinerad sandfångare och silbrunn utföras, varjämte slamtorkbädden skulle utvidgas.

Förslaget avser jämväl förbättring av anstaltens vattenförsörjning. I nämnda avseende innebär förslaget huvudsakligen framdragande av en ny 100 mm. ledning från den befintliga tillförande ledningen till byggnadsgrupp 2, där vattenklosetter komme att införas, ävensom uppsättande av brandpost vid anstaltens i närheten av denna byggnadsgrupp belägna ekonomibyggnader. Under utredningen har undersökts huruvida anstaltens vattenförsörjning, vilken för närvarande ordnas genom leverans från Jönköpings stads vattenledningsnät, skulle kunna tillgodoses genom anläggande av eget vattenverk för tillgodogörande av grundvattnet. Utredningen har emellertid givit till resultat, att det vore mest ekonomiskt att framdeles tillgodose anstaltens växande vattenbehov genom ökad leverans från Jönköping.

Kostnaderna för utförandet av de sålunda föreslagna arbetena hava beräknats till 74,000 kronor. Därav belöpa 52,000 kronor å utvidgning och partiell omläggning av vatten- och avloppssystemet med brandposter, avstängningsventiler och brunnar för befintliga byggnader samt 22,000 kronor å ny reningsanläggning för avloppsvatten, omfattande slamavsättningsbassäng, silkammare, pumpbrunn, ändring av befintlig emscherbrunn till röt-kammare, utvidgning av befintlig slamtorkbädd samt vattenledning till anläggningen och rörledningar mellan anläggningens olika delar.

Byggnadsstyrelsen har i ett av medicinalstyrelsen överlämnat yttrande förklarat sig i huvudsak icke hava något att erinra beträffande det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget. *Byggnadsstyrelsen* har emellertid ansett, att man borde taga under övervägande, huruvida inom en anstalt, vid vilken jordbruk bedreves, vattenklosetter i den omfattning som föreslagits borde anordnas inom fritt liggande bostadsbyggnader. Detta hade dock icke någon nämnvärd betydelse för kapaciteten hos den föreslagna anläggningen, som i varje fall med hänsyn till eventuell framtida utvidgning syntes böra komma till utförande i enlighet med förslaget.

Den nuvarande reningsanläggningen vid statens anstalt för fallandesjuka *Departements-*
äger icke tillräcklig effekt, i följd varav vid större tillflöden avloppsvatten i *chefen.*

stor utsträckning måste ledas förbi reningsanläggningen. Detta förhållande är desto mer otillfredsställande som intaget för Jönköpings stads vattenledningsverk är beläget nära reningsanläggningen. Jag finner det därför angeläget, att det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget om tillbyggnad av reningsverket och sådan omändring av avloppssystemet, att detta i huvudsak sammanföres till reningsverket, kommer till utförande. Det synes mig ock vara av behovet påkallat, att, såsom styrelsens förslag jämväl förut-sätter, framdraga en ny vattenledning för att dels tillgodose beräknad ökning av vattenbehovet, dels ock möjliggöra anordnandet av en ny brandpost. Mot de till 74,000 kronor beräknade kostnaderna för genomförande av förslaget har jag icke något att erinra.

Sammanfattning.

Vid bifall till vad i det föregående förordats skulle medelsbehovet för nästa budgetår till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus komma att beräknas sålunda:

Sundby sjukhus.....	kronor	162,500
Sidsjöns sjukhus	»	375,000
Gådeå sjukhus.....	»	250,000
<u>Summa kronor</u>		787,500

Därjämte skulle anvisas dels till inköp av markområde för Järvsö sjukhus ett belopp av 4,000 kronor, dels ock till vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka 74,000 kronor.

Samtliga nu nämnda belopp torde böra anvisas såsom reservationsanslag å kapitalbudgeten under rubriken »Statens allmänna fastighetsfond».

Med avseende å fördelningen av de till byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus anvisade medlen bör gälla, att den angivna beräkningen icke får vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål kunna ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat.

I den mån nu till utförande ifrågasatta arbeten icke äro oavvisligen nödvändiga, torde, innan arbetet igångsättes, prövning med hänsyn till den då aktuella situationen böra ske av möjligheten att ställa arbetskraft och material till förfogande för arbetet.

Under åberopande av vad jag sålunda och i övrigt anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I) besluta, att vid Sundby sjukhus vid Strängnäs skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag utföras arbeten för framdragande av avloppsledning m. m. för en beräknad kostnad av 162,500 kronor;

II) besluta, att vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall skola i

huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordad förslag uppföras — utöver de bostadshus för sjukhusets personal, som ingå i den fastställda byggnadsplanen för sjukhuset — ytterligare tio tvåfamiljshus för en beräknad kostnad av 375,000 kronor;

III) godkänna förutnämnda förslag till avtal med Väster-norrlands läns landsting om landstingets övertagande av Gådeå sjukhus, med den ändring att den i avtalsförslaget angivna tidpunkten för övertagandet framflyttas tio år;

IV) besluta, att vid Gådeå sjukhus skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordad förslag utföras ombyggnadsarbeten för en kostnad av 250,000 kronor;

V) medgiva, att den del av det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, som beviljats för uppförande av psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala, må tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna;

VI) godkänna det vid detta protokoll i avskrift fogade avtalet angående förvärv av visst markområde för Järvsö sjukhus;

VII) besluta, att vid statens anstalt för fallandesjuka skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordad förslag utföras arbeten för utvidgning och omläggning av vatten- och avloppsledningar samt anordnande av ny reningsanläggning;

VIII) å kapitalbudgeten, Statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1942/43 anvisa

dels till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus ett reservationsanslag av ..... kronor 787,500;

dels till Inköp av markområde för Järvsö sjukhus ett reservationsanslag av ..... kronor 4,000;

dels ock till Vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka ett reservationsanslag av ..... kronor 74,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kron-prinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Bilaga.

Avskrift.

363 S.

Köpekontrakt.

Till Kungl. Medicinalstyrelsen, (för räkning Järvsö Sjukhus) försäljer jag härmed, ett mig tillhörigt markområde storlek cirka 20,900 m², vars långsidor mäta, ungefär 248 och 250 meter och vars kortsidor äro ungefär 83 och 85 meter. Området är beläget intill sjukhusets ägor och gränsar från norr räknat mot dess ena långsida, i övrigt i huvudsaklig överensstämmelse med därå upprättad skiss. Området som här avses benämnes *14 penningland av Kramsta 1^a i Järvsö socken av Gävleborgs län.*

Den överenskomna köpeskillingen är Fyratusen (4,000: —) kronor. Beloppet erlägges kontant den dag köpebrev upprättas, vilket skall ske å dag som av köparen bestämmes, dock senast inom år och dag från denna dag räknat. Tillträde sker på dag som bestämmes i köpebrev, eller tidigare mot särskilt avtal. I köpet ingår icke, en å området befintlig lada, vilken av säljaren skall borttagas. Undertecknad säljare förbinder sig att på egen bekostnad ombesörja att eventuella inteckningar eller lån i den mån de beröra det försålda området, bliva dödade, samt tillhandahålla de handlingar som erfordras för erhållande av lagfart. Köparen har att på egen bekostnad söka lagfart å sitt fång. Undertecknad säljare förbinder mig att hålla de överenskommelser som i förestående sagts och med den lagliga kraft som om handpenning bekommit.

Kramsta Järvsö den 18 februari 1942.

Ingrid Nilsson
säljare.

Till förestående försäljning lämnar jag undertecknad make till Ingrid Nilsson, härmed mitt medgivande:

Som ovan
Mårten Nilsson.

Fru Ingrid Nilssons och hennes man Mårten Nilssons egenhändiga namnteckning bevitna:

*Nils Bohlin.**Carl Nordgren.*

Godkännes under förutsättning att medicinalstyrelsen erhåller vederbörligt bemyndigande sluta avtal om förvärv av det med denna handling avsedda markområdet.

*J. Axel Höjer.**Peder Björck.*/ *Sven Hedborg.*

Stockholm den 20 februari 1942.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Asta Hollingworth.